

เทศน์เช้า วันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๕๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า การเวียนตายเวียนเกิดเหมือนเราเดินอยู่กลางทะเลทรายแล้วล้มลง แล้วยังมองเห็นทางข้างหน้าต้องไปอีก นี่วิญญูเป็นแบบนั้นคือจะเหนื่อยหน่ายขนาดไหนเราก็ต้องเวียนไป โดยที่ว่ารู้อหรือไม่รู้อก็แล้วแต่ เห็นไหม

เขาปฏิเสธกันว่านรกสวรรค์ไม่มี นรกสวรรค์มันเป็นที่พักของจิต มันมีของมันอยู่อย่างนั้น ถ้ามันอย่างนั้น เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้สร้างสิ่งใดขึ้นมา ไม่ได้แต่งเติมสิ่งใดขึ้นมา มันมีของมันอยู่อย่างนั้น แต่จิตเราต้องไปพักใจ นี่จิตเราเวลาเวียนตายเวียนเกิดมันไปพักอาศัย ฉะนั้น เวลาว่านี่ผลของวิญญู เหมือนกับเราอยู่กลางทะเลทรายแล้วล้มลงนะ อย่างนี้ต้องไปอีก

ฉะนั้น สิ่งที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารื้อค้นขึ้นมา มันรื้อค้นขึ้นมาเพื่ออะไรล่ะ? สมัยโบราณนะถ้ายังไม่มีไฟ คนกินอาหารของดิบๆ พอมีไฟขึ้นมามันพัฒนาการมหาศาลเลย ในปัจจุบันนี้พลังงานลม พลังงานแดด พลังงานน้ำ เวลาพลังงานลมเขาเอามาใช้เพื่อเป็นประโยชน์ได้ พลังงานแสงแดดมันมีประโยชน์มหาศาลเลย นี่เพราะอะไร? เพราะเทคโนโลยีมันเจริญขึ้นมา เราสามารถเก็บกักพลังงานนั้นไว้ได้ เอาไว้ใช้ประโยชน์ได้ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นพลังงานของใจ

นี่ใจเวลามันมีพลังงานขึ้นมา มันใช้ประโยชน์ของมันได้ขนาดไหน? แต่เวลามันสุขมันทุกข์ขึ้นมา เวลากิเลสมันข่มขี้หัวใจ หัวใจต้องเวียนตายเวียนเกิดไปตามอำนาจของมัน เวียนตายเวียนเกิดนะ มันเกิดมันตายในอารมณ์ อารมณ์หมายถึงความรู้สึกนึกคิด ความรู้สึกนึกคิดมันก็เกิดดับๆ ภพหนึ่งชาติหนึ่ง แต่เวลาเราเกิดเป็นมนุษย์ขึ้นมาอีกภพหนึ่งชาติหนึ่ง ถ้าภพหนึ่งชาติหนึ่ง เราเกิดมาแล้วเราจะมีสติปัญญาแค่ไหน? ถ้าเรามีพลังงานของเรา พลังงานลม พลังงานแดด เขาเอามาใช้ประโยชน์ได้นะ แล้วประโยชน์ไปข้างหน้าด้วย เพราะพลังงานมันจะหมดไปเรื่อยๆ

แล้วสิ่งที่มันมีอยู่โดยธรรมชาติของมัน แต่เราจะมีสิ่งใดเก็บกักมันไว้เพื่อเป็นประโยชน์กับเรา
ล่ะ?

ฉะนั้น ถ้าใครมีสติปัญญาขึ้นมา เห็นใหม่ นี่พลังงานของใจ ถ้าไม่มีกำลังของใจขึ้นมา ถ้า
รักษาใจได้ สุขทุกข์เหมือนกันนะ เวลาสุขทุกข์ในสังคมเรามองเห็นเหมือนกัน แต่คนที่มีกำลังใจ
ในหัวใจเขาขึ้นอยู่ได้ แล้วเขาเห็นสิ่งนั้นเป็นเรื่องปกติใจ เป็นเรื่องที่ต้องใจใจ แต่คนถ้า
ไม่มีกำลังของมันนะ พอเห็นสิ่งนั้นขึ้นมามันขำอ่อนนะ มันทุกข์มันยากของมัน เห็นใหม่ ถ้าจิตมี
กำลังขึ้นมา แล้วจิตมันมาจากไหนล่ะ? มาจากบารมี

คำว่าบารมีนะ ทำสิ่งใดก็ประสบความสำเร็จ เราทำสิ่งใด คำว่าประสบความสำเร็จ นี่
อำนาจวาสนานะ จังหวะและโอกาส ทำเหมือนกัน คนหนึ่งทำประสบความสำเร็จ อีกคนหนึ่งทำ
ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะเหตุใด? นี่มันเป็นอำนาจวาสนาของคน เห็นใหม่ เราแข่งเรือแข่ง
พายกันได้ เราแข่งอำนาจวาสนากันไม่ได้ คำว่าแข่งอำนาจวาสนากันไม่ได้ นั่นคือผลประโยชน์
ทางโลกนะ

แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา นี่ต้นทุนเราเท่ากัน ต้นทุนเรามีพลังงานเหมือนกัน เรามี
จิตเหมือนกัน จิตเราเกิดมานี่จิตหนึ่ง เห็นใหม่ จิตหนึ่งเกิดมาเป็นเรา เกิดเป็นพ่อ เป็นแม่ เป็นลูก
กันก็เหมือนกัน สิ่งๆนี้เกิดโดยสายบุญสายกรรม ต้องมีเวรมีกรรม มีสายบุญสายกรรม
ด้วยกันถึงมาเกิดร่วมกัน ถ้ามาเกิดร่วมกัน สิ่งที่เราจะทำให้มันเจริญขึ้นมา ถ้ามันเจริญขึ้นมา
เป็นประโยชน์ขึ้นมา

ถ้ามันเป็นประโยชน์ขึ้นมา ถ้าเรามีพลังงานของใจ นี่พลังงานของใจมันมาจากไหนล่ะ?
นี่เวลาเรารู้ เรารู้แต่สุขทุกข์ เวลามันสุขขึ้นมาเราก็พอใจ เวลาทุกข์มันก็บีบคั้นนัก แต่เวลาองค์
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นใหม่ เห็นว่าสิ่งนี้ถ้ามันมีต้นเหตุความทะยานอยากมันเป็นสิ่งเร้า
แต่ถ้ามันมีบารมีขึ้นมา สิ่งนี้เราเห็นเป็นเรื่องปกติ เป็นเรื่องปกติเราจับยังมันได้ ถ้าจับยังมันได้
นี่พลังงานเราไม่ใช่สูญเปล่า ไม่ได้เข้าไป

คูสิเวลาเขาบริหารจัดการ เคียด เขาใช้พลังงานของเขา มาก ใช้พลังงานของเขาแล้ว
นี่สิ่งที่ใช้เพื่อประโยชน์กับใครล่ะ? ประโยชน์กับปัจจัยเครื่องอาศัย แต่ถ้ามีสติปัญญาขึ้นมา นี่เรา
สะสมพลังงานอย่างนี้ ถ้าเราสะสมพลังงานอย่างนี้ เราทำไม่ได้ พอทำไม่ได้ องค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าถึงวางกรรมฐาน ๔๐ ห้องให้พวกเรา ให้จิตมันเกาะไว้ ให้มันสะสมพลังงาน

ของมัน ถ้ามันสะสมพลังงานของมัน เห็นไหม ผู้ที่อิมเต็ม ผู้ที่เคยใช้เคยสอยสิ่งนี้แล้วเขาไม่
ตื่นตื่นกับสิ่งที่เราเคยประสบมาแล้ว แต่ผู้ที่ไม่เคยใช้เคยสอย ไม่เคยเห็นสิ่งนี้ อยากได้ อยากเป็น
เจ้าของมัน

เวลาจิต เวลามันเสวยอารมณ์ สิ่งใดมันผ่านมามันเสวยหมด ถ้ามันเสวยไซ้ไหม? ก็ให้มัน
เสวยพุทธโรติ เรากำหนดพุทธโร พุทธโร เห็นไหม พุทธโรนี่นาโน สะสมขึ้นมาๆ สิ่งของมันเล็ก
ละเอียดที่สุดให้มันสะสมขึ้นมา ให้มันเป็นเอกภาพขึ้นมาให้ได้ ถ้าจิตเป็นเอกภาพขึ้นมา เห็น
ไหม ถ้ามีสัมมาสมาธินะ นี่โลกมันแบบนั้น จิตก็เป็นแบบนี้ นี่พลังงานของมัน ถ้าพลังงานของใจ
มีขึ้นมา ถ้าเรามีอำนาจวาสนานะ ถ้าพลังงานของใจมีขึ้นมา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้าไม่ได้ตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ฤทธิชีไพรเขามีก่อนหน้าแล้ว

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่พระเวสสันดร เห็นไหม เวลาเป็นนักบวชขึ้นมา
เป็นฤทธิชีไพรอยู่ในป่าในเขาเพราะอะไร? เพราะเขาเห็นว่าโลกพยายามแสวงหาทางออกกันอยู่
แต่แสวงหาทางออกยังไม่เจอทางออกที่ถูกต้อง เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้
ธรรมขึ้นมา นี่ฤทธิชีไพรเวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา มาประพฤติปฏิบัติเพราะฤทธิชีไพรมี
พลังงานขึ้นมาในหัวใจ แต่มันไม่มีมรรคญาณ ไม่มีปัญญา ไม่มีสิ่งที่จะชำระสะสางกิเลสได้ ถ้า
ชำระสะสางกิเลส นี่เราสร้างสมของเรา เพราะเรามีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรามีธรรม
และวินัยอยู่แล้ว มีครูบาอาจารย์ที่ประพฤติปฏิบัติไป

นี่ประพฤติปฏิบัติไป เห็นไหม ประพฤติปฏิบัติไปด้วยอะไรล่ะ? ก็ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา
แล้วปัญญาอย่างไร? ปัญญาอย่างไร? คำว่าปัญญาๆ เด็กมันก็รู้คำว่าปัญญา ปัญญานกแก้ว
นกขุนทองมันก็ท่องของมันได้ นี่เวลามันเรียกนะ ให้มันท่องปัญญาๆ มันก็ท่องได้ นกแก้วมันก็
ท่องได้ แต่มันไม่รู้หรือว่าปัญญาคืออะไร? เด็กก็เหมือนกัน เวลามีความคิดขึ้นมา มันบอก
ความคิดของมันเป็นปัญญาหรือเปล่านั้น?

นี่เวลาเราปฏิบัติของเราขึ้นมา เราใช้ปัญญาของเราๆ ปัญญาอะไร? ปัญญาภิเลสมันพาใช้
แต่ถ้ามันทำความสงบของใจขึ้นมา คนเรอิมเต็ม คนเรามีความพอใจในหัวใจแล้ว สิ่งใดขึ้นมาเรา
เลือก เราแยก เราแยะ สิ่งใดที่มันทำให้เราทุกข์ยากแสนเข็ญในใจ สิ่งนี้เราเข็ดขยาด เราพยายาม
จะไม่ยุ่งกับมัน แต่สิ่งใดที่เป็นประโยชน์ ประโยชน์มันคืออะไร? ให้เห็นความเป็นจริงสิ ให้เห็น
สิ่งนี้ สิ่งชีวิตเราขึ้นมา นี่สิ่งที่เรายังเข้มแข็ง เราแข็งแรงอยู่มันก็เป็นประโยชน์กับเรา

ในทางโลก เวลาเด็กขึ้นมาเขาก็ต้องมีกฎหมายคุ้มครองเพื่อให้มันวัยทำงาน พอทำงานขึ้นมาก็เสียภาษี เวลาเกษียณแล้วนี่วัยชรา พอวัยชราขึ้นมาเขาอยู่ของเขาเพื่อประโยชน์สุขในชีวิตของเขา ให้ชีวิตนี้ยังยืนขึ้นไป นี่โลกเขายังบริหารจัดการเรื่องของชีวิตกันได้ แต่หัวใจของเราเนะเราเกิดมาชาติหนึ่ง เราก็มียุทธศาสตร์บริหารจิตใจเราได้ชาติหนึ่ง มีโอกาสนะ เวลาตายไปแล้วไปเกิดสิ่งใดๆ ก็ไม่รู้ เวลาเราเกิดมาเรามีศรัทธา มีความเชื่อ เราบอกว่านี่ตายไปแล้วจะไปปฏิบัติเอาบนสวรรค์ เวลาตายไปแล้วจะไปบนพรหมจะไปปฏิบัติเอา ไปบนสวรรค์ ไปบนพรหม มันก็ไปเพลิดเพลิดอยู่กับสิ่งนั้น

เวลาปัจจุบันนี้ที่เราศรัทธาเพราะอะไรล่ะ? เราศรัทธาเพราะมีสภาวะแวดล้อม เราศรัทธาเพราะจิตใจเราเปิดกว้าง จิตใจเรารับรู้สิ่งนี้ เวลามันเกิดภพใหม่ชาติใหม่เนะ นี่สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนหมด สถานะเปลี่ยนหมด เป็นคนเหมือนกัน นาย ก. ไปเกิดเป็นนาย ข. นาย ก.ตายไป จิตของนาย ก. ไปเกิดเป็นนาย ข. สิ่งที่สะสมจากนาย ก. ไป สิ่งที่เป็นคุณงามความดี สิ่งที่สะสม สะสมอยู่ในใจของนาย ก. ไป มันจะให้ผลกับนาย ข. แล้วนาย ข. ไม่ได้ทำอะไรเลย นาย ข. ไม่ได้ทำอะไรแล้วทำไมโทษทัณฑ์นั้นต้องมาเกิดกับนาย ข. ละ?

เห็นไหม กรรมเก่า กรรมใหม่ มันเป็นใจดวงเดียวกัน แต่เกิดจากนาย ก. นาย ก. ตายไป นี่จิตออกจากร่างนาย ก. ไป ไปปฏิสนธิเกิดเป็นนาย ข. นาย ข. เกิดขึ้นมาก็เป็นมนุษย์เหมือนกัน สิ่งที่ นาย ก. สะสมเป็นบุญกุศลมามันก็ทำให้นาย ข. มีจิตใจเปิดกว้าง มีจิตใจที่ไม่บีบคั้นหัวใจจนเกินไปนัก สิ่งที่นาย ก. มีความกระทบกระทั่งเอนใจมา มันก็มีผลไง มีผล แล้วเวลานาย ก. ไปเกิดเป็นนาย ข. นาย ก.ทำแต่บาปอกุศล แต่เวลาไปเกิดเป็นนาย ข. นาย ข.มีแต่ความร่มเย็นเป็นสุข ทำไมมันเป็นอย่างนั้นล่ะ? มันเป็นอย่างนั้นเพราะอะไร? เพราะกรรมนี้เป็นอินทรีย์

จิตที่เกิดเป็นนาย ก. เขาได้สร้างบุญกุศลมาตั้งแต่ภพชาติใด? เวลาเกิดเป็นนาย ก.ขึ้นมาเขามีเหตุจำเป็นของเขา เขาถึงทำแต่บาปอกุศลขึ้นไป พอไปเกิดเป็นนาย ข. นาย ข. สิ่งที่เป็นบาปอกุศลนั้นมันก็ซ้าอยู่ในหัวใจนั้น นี่บุพเพนิวาสานุสติญาณ เวลาย้อนไปในอดีต อันนี้มันเป็นข้อเท็จจริง อันนี้เป็นกำปั้นทุบดิน อันนี้มันเป็นเหตุเป็นผลโดยวิญญูะ

แต่เวลาเราประพฤติปฏิบัติธรรมขึ้นมาในใจ เวลาจิตเราสงบขึ้นมา นี่พลังงานของใจ พลังลม พลังแดด เขามีปัญญาเขายังเอามาใช้ประโยชน์ของเขาได้ พลังงานของใจมันเป็นฤทธิชีไพร เขาใช้พลังงานโดยโลกียปัญญา โดยโลก โดยฌานโลกีย์ แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ

เจ้าใช้พลังงานนี้ เปลี่ยนแปลงพลังงานนี้ให้มันเกิดปัญญาขึ้นมา เปลี่ยนแปลงนี้ให้เป็นมรรคญาณ เปลี่ยนแปลงให้มันเกิดงานชอบ เพียรชอบ ระลึกชอบ สติชอบ ปัญญาชอบ ปัญญาชอบขึ้นมา มันก็สะสางขึ้นมา มันเข้าไปปลดเปลื้องในหัวใจ

ถ้าปลดเปลื้องในหัวใจ แล้วเราทำขึ้นมา เวลาเราทุกข์เรายาก เราปฏิบัติแล้วเราไม่ได้ผล ปฏิบัติสะสมมันไป ปฏิบัติไป คุณติเวลากระรอก กระรอกที่อยู่ชายทะเลเป็นโพธิสัตว์ นิลมพัตมารุนแรงมาก รังกระรอกก็ตกมาในทะเล ที่นี้กระรอกตัวนั้น ลูกอยู่ในรังนั้นตกไปในทะเล นี้ด้วยความรู้สึกของกระรอกใจ เอาหางไปชุบน้ำแล้วขึ้นมาสะบัด เอาหางไปชุบน้ำแล้วขึ้นมาสะบัด จนเทวดาทนไม่ไหวนะ แปลงเป็นเทพบุตรมาถามกระรอกว่า

“กระรอกทำอะไรนะ?”

“จะเอาลูกคืน ลูกอยู่ในรัง อยู่บนต้นไม้ แล้วลมมันพัดรังนี้ตกไปในทะเล”

“แล้วกระรอกคิดว่าเอาหางชุบน้ำขึ้นมาสะบัดๆ คิดว่าน้ำทะเลมันจะแห้งได้ไหมล่ะ?”

นี่เขาจะสลัดให้น้ำทะเลจนแห้งนะ เขาจะเอาลูกเขาคืนขึ้นมา นี่พระโพธิสัตว์นะ แล้วเวลาเราปฏิบัติขึ้นมา มันก็ไม่ได้ นี่ก็ไม่ได้ นี่ก็ทุกข์ นี่ก็ยาก นี่เราเอาสิ่งนี้มาเป็นประเด็นนะ เอาสิ่งนี้มาปลุกเร้าใจให้มันเข้มแข็งขึ้นมา แต่ในพระไตรปิฎก พระโพธิสัตว์เสวยชาติเป็นกระรอก นี่เอาหางจุ่มน้ำขึ้นมาสะบัดๆ เจตนาคือจะชุบน้ำให้แห้งเลยล่ะ จะชุบน้ำไป จะลงไปเอาลูกนี้คืนขึ้นมา สุดท้ายแล้วเทวดาแปลงเป็นเทพบุตรเอาลูกขึ้นมาคืนให้ เอาลูกขึ้นมาโดยทำให้ได้ ทำให้

นี่ด้วยความเพียรของกระรอก เขาเป็นสัตว์นะแต่เป็นสัตว์ประเสริฐ พระโพธิสัตว์เสวยชาติเป็นสัตว์ เสวยเป็นสัตว์ ได้เป็นหัวหน้าสัตว์ ทำแต่คุณงามความดี เห็นไหม ทำคุณงามความดี ในปัญญาของสัตว์ ที่นี้พอมาเกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นมนุษย์ เป็นผู้นำ เป็นจักรพรรดิ เป็นต่างๆ ก็สร้างสมบุญญาธิการ เราทำคุณงามความดี การเสียสละเพื่อประโยชน์กับคนอื่น เขาได้ความสุขจากเรา เขาจะรู้หรือเขาจะไม่รู้ก็แล้วแต่ บารมีเราอยู่ตรงนั้น ถ้าบารมีนี้ทำให้จิตใจมันเป็นสาธารณะ จิตใจมันกว้างขวาง เวลามาปฏิบัติมันก็เป็นไปได้ไง

ถ้าจิตใจของคนเป็นอย่างนี้ นี่สังคมชาวพุทธ วัฒนธรรมของชาวพุทธให้เสียสละกัน สังคมชาวพุทธจะเดือดร้อนขนาดไหนมันก็ยังพอกล้ากลืน คุณสังคมนะ เวลาคนไปเที่ยวรอบโลกมา บอก “ที่ไหนไม่ดีเท่าประเทศไทย ที่ไหนไม่ดีเท่าประเทศไทย” ทุกคนจะพูดอย่างนั้นนะ ที่

ไหนไม่ดีเท่าประเทศไทย ทุกคนจะพูดอย่างนั้นนะ ที่ไหนไม่ดีเท่าประเทศไทย ประเทศไทยมันประเทศของวัฒนธรรมประเพณีของชาวพุทธไง ชาวพุทธองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนไว้อย่างไร? สอนให้คิดถึงหัวใจคนอื่น ใจเขาใจเราไง

ทุกคนเกลียดความทุกข์ อยากหาความสุข แต่เวลากิเลสตันหาความทะยานอยากมานี้ทำด้วยความไม่เข้าใจ ทำด้วยความไม่รู้ ปรารถนาดีกับเขา ทำดีกับเขา แต่เขาไม่พอใจ เป็นเรื่องของความบาดหมาง ทั้งๆ ที่ทำดีกับเขานะ แต่เขาไม่เข้าใจว่าเราคืออะไรไง คิดดูว่าพ่อแม่เลี้ยงลูก พ่อแม่ปรารถนาดีกับลูกหมดเลย ลูกก็บอกพ่อแม่ไม่รักทุกคนแหละ ทั้งๆ ที่เดี๋ยวนี้เป็นพ่อแม่คน มันก็คิดของมันอย่างนั้นตั้งแต่เด็ก นี้โดยธรรมชาติของมัน โดยธรรมชาติของกิเลสมันเป็นแบบนี้

ถ้าเราทำความดีของเรา นี่พลังงานของใจ เวลาพลังงานของแสงแดด พลังงานลม พลังงานต่างๆ นี่นะมันไม่มีชีวิตจิตใจ แต่คนมีชีวิตจิตใจ คนถึงไปเอามันมาใช้ประโยชน์ แล้วพลังงานของใจเราเป็นเจ้าของ มันอยู่กับเราแท้ๆ เลยละ แต่เรามองไม่เห็นไง ถ้าพลังงานแดด พลังงานลมเราเอามาเป็นประโยชน์ เราเห็นมันเป็นธุรกิจต่างๆ เราเห็นนะ แต่ความรู้สึกของใจ เราจะเห็นมันได้อย่างไรละ? เราพยายามดูแลของเรา รักษาใจเรา ทำใจเราให้มันเป็นประโยชน์ขึ้นมา

ถ้าทำเป็นประโยชน์ขึ้นมา นี่ศาสนามีมรรคมีผล มีเนื้อหาสาระ เขาบอกศาสนามีนรก สวรรค์ มีบาป มีบุญ เขียนเพื่อให้วাকแล้ว นี่มันไม่มีเหตุมีผล ว่ากันไป หลอกหลวงกันไป นั่นเป็นความคิดของกิเลสไง แต่จิตใจของเราเรารู้ได้ ถ้าเราทำของเรา เห็นไหม พลังงานในใจของเราก็เกิดขึ้นมา ถ้าทำสมาธิได้นะ นี่ความสงบระงับมันก็มีความสุขของมัน เวลาฟังชานนี่ร้อน ทุกคนร้อนนะ กระต๊อบกระต่าย รู้หมดเลย แต่เวลามันรุ่มเย็นขึ้นมาทำอะไรละ?

นี่ทำบุญกุศลนี้เป็นอามิส เป็นสิ่งสภาวะแวดล้อมปรับหัวใจของเรา แต่ถ้ามันจะเป็นความจริงขึ้นมาต้องภาวนา รักษาจิตของเราเอง เราเลี้ยงใจเราเอง เราดูแลใจเราเอง บริหารใจของเราเอง นี่มันเป็นปัจจัยจัดตั้ง มันเป็นสันติภูมิจึง เวลาเราบรรลुरुธรรมเราก็บรรลुरुธรรมของเราเอง อันนี้เราไม่บรรลुरुธรรมของเรา แต่เราพยายามชวนขวนขวายอยู่ ขวนขวาย เห็นไหม คิดผู้งัดตัว ผู้งัดตัวที่ หัวหน้ามันดี มันจะพากันและเต็ม มันจะปกป้องดูแลผู้งัดของมัน

นี่ก็เหมือนกัน เราประพฤติปฏิบัติ ถึงมันจะบรรลุลุทธิไม่บรรลุลุทธิ นี่เราคบบัณฑิต บัณฑิต เห็นใหม่ อเสวนา จ พาลานํ เราไม่คบคนพาล เราจะคบบัณฑิต บัณฑิตผู้ที่แสวงหา ผู้ที่ ตะเกียกตะกายด้วยกัน ผู้ที่แสวงหาทางออกด้วยกัน เราพยายามแสวงหาทางออกกันอยู่ ออกด้วย หัวใจนะ โลกเป็นแบบนี้ เราจะอยู่ไปจนชราคร่ำคร่า แล้วเราจะตายไปกับโลกนี้ แต่ถ้าหัวใจมัน แสวงหาทางออก มันหาอริยทรัพย์ของมัน มันหาพื้นฐานของมัน หาปัญญาของมัน นี่มันสว่าง โพลงในหัวใจ ถ้ามันสว่างโพลงในหัวใจนะ มันพร้อมเสมอที่จะเผชิญทุกๆ อย่าง เผชิญสิ่งใดก็ได้

ผลของวิญญะมันหมุนไปอย่างนี้ แต่หัวใจเรายูกับมัน โดยไม่คิด ไม่คิดข้องไปกับมัน อยู่ กับมัน บริหารจัดการมันไป ถึงที่สุด เห็นใหม่ สอุปาทิเสสนิพพาน องค์สมเด็จพระสัมมาสัม พุทธเจ้าสิ้นกิเลสตั้งแต่วันวิสาขบูชา นี้วันตรัสรู้ธรรมขึ้นมา อยู่อีก ๔๕ ปี นั่นละจิตใจที่สะอาด บริสุทธิ์เผชิญได้ทุกๆ อย่าง แล้วเวลาจะตายไปพระอานนที่ละล้าละลัง พระอานนที่เป็นพระ โสดาบันนะ นี้ว่า “องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่ควรจะนิพพานเลย เรายังต้องการครูบา อาจารย์ชี้นำอยู่” นี่ต้องการชี้นำ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “อานนที่ เราวางธรรมวินัยเป็นศาสดาของเธอแล้ว ต่อไปอีก ๓ เดือนข้างหน้าเขาจะมีการสังคายนา เธอจะเป็นพระอรหันต์”

นี่พระอานนที่ก็ยังละล้าละลัง ยังต้องการให้ครูบาอาจารย์สอนนะ ฉะนั้น เราจะหาทาง ออกของเรา เราคบบัณฑิต เราคบบัณฑิตนะ เราชวนขยายของเรา เพื่อกำลังใจของเราะ ถ้าไม่มี กำลังใจมันท้อแท้ นี่มันท้อแท้ ความท้อแท้ งานข้างนอกเป็นงานของวัตถุ บริหารจัดการอย่างไร มันสำเร็จได้ มองเห็นเนื้องาน เวลาทำความสงบของใจ ใจมันสงบหรือไม่สงบ นั่นแหละเรารู้ ของเรา แล้วถ้ามันมีปัญญาของมัน ปัญญาหัดใช้ของมัน มันไม่สงบ คิดพิจารณาของมันไม่สงบ ไม่สงบเพราะเราเป็นอย่างไร เราใช้ปัญญาของเราไป มันจะทำถึงนั้นให้มันเงื่อนงำไป เบบางไป แล้วเราพยายามทำของเราได้

เราทำของเราด้วยใช้ปัญญาหาเหตุผล ให้กำลังใจตัวเองแล้วหาเหตุผล ครูบาอาจารย์ ให้กำลังใจมาจากข้างนอก เราให้กำลังใจเราเอง เรามีสติปัญญาของเราเอง เรามีปัญญาของเราเอง เราแก้ไขของเราเอง ถ้าเราแก้ไขของเราเอง เราแก้ไขได้ เราเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมา เราบริหารจัดการ หัวใจของเราได้ แต่ถ้าเรายังล้มลุกคลุกคลานอยู่ เราบริหารหัวใจของเราไม่ได้ นี่เราก็กระเสือก

กระสน แต่เราคบบัณฑิตไว้ เกะเกี้ยวกันไว้ พยายามของเราไว้ พยายามให้หัวใจของเรามีที่พึ่ง มี
ทรัพย์สมบัติเป็นของเรา เอวัง